

**URHEILUAKATEMIOIDEN VALTAKUNNALLINEN
KEHITTÄMISOHJELMA 2010 – 2013**

Hyväksytty Suomen Olympiakomitean hallituksessa 10.12.2009

Sisältö

1.	JOHDANTO.....	3
2.	URHEILUAKATEMIATOIMINNAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEKSI	5
2.1.	Urheiluakatemioiden valtakunnallinen koordinointi	5
2.2.	Urheiluakatemioiden profiloituminen.....	6
2.3.	Urheiluakatemioiden hallinto ja toimintaedellytykset.....	7
2.4.	Lajiliittojen, urheiluseurojen ja urheiluakatemioiden yhteistyö	8
2.5.	Yläkouluyhteistyö	9
2.6.	Urheilun ja opiskelun yhdistäminen toisella asteella.....	10
2.7.	Urheilun ja opiskelun yhdistäminen korkea-asteella	11
2.8.	Tukipalvelut	12
2.9.	Valmentautumisolosuhteet.....	13
2.10.	Viestintä.....	14
3.	SEURANTA JA ARVIOINTI	15

LIITE

1. JOHDANTO

Urheiluakatemit ovat Suomessa 2000-luvulla käynnistyneitä paikallisia tai alueellisia yhteistyöverkostoja, joissa oppilaitokset, urheiluorganisaatiot sekä erilaiset tukipalvelujen tuottajat työskentelevät yhdessä urheilijoiden siviili- ja urheilu-urien yhteensovittamiseksi. Akatemioiden toiminta perustuu jo olemassa olevien rakenteiden yhteensovittamiseen. Vuoden 2009 lopulla Suomessa toimii 15 urheiluakatemiaa ja lisäksi 5-6 paikkakunnalla on joko suunnitelmia toiminnan käynnistämiseksi tai jo olemassa olevaa akatemialuonteista toimintaa. Toiminnassa olevat akatemit ovat:

- Etelä-Kymenlaakson urheiluakatemia (EKA)
- **Etelä-Pohjanmaan urheiluakatemia**
- Etelä-Savon urheiluakatemia
- **Joensuun urheiluakatemia**
- **Keski-Suomen urheiluakatemia (KSURA)**
- Kouvolan urheiluakatemia
- **Lapin urheiluakatemia**
- Ouluseutu urheiluakatemia (OSUA)
- **Pohjois-Savon urheiluakatemia**
- **Päijät-Hämeen urheiluakatemia**
- **Pääkaupunkiseudun urheiluakatemia (URHEA)**
- Satakunta Sports Academy (SSA)
- **Tampereen urheiluakatemia**
- **Turun seudun urheiluakatemia**
- **Vaasan seudun Urheiluakatemia (VSUA)**

Lisäksi paikallisia verkostoja toimii ja on kehitteillä mm. Iisalmessa, Hämeenlinnassa, Kajaanissa (Vuokatti) Kokkolassa, Lappeenrannassa ja Valkeakoskella.

Vakiintuneiden 15 urheiluakatemian piirissä opiskelee ja valmentautuu arviolta noin 4 000 urheilijaa yli 50 eri urheilulajissa. Hiihto, uinti ja yleisurheilu yksilölajeista sekä jääkiekko, jalkapallo, kori- ja lentopallo joukkuelajeista ovat mukana useissa eri akatemioissa. Urheiluakatemioiden valmennuksesta vastaavat niin OTO- kuin päätoimiset valmentajat. Päätoimisten valmentajien määrän kasvattaminen on yksi tärkeimmistä tavoitteista suomalaisen huippu-urheilun kehittämiseksi. Urheiluoppilaitosten, urheiluopistojen ja urheilujärjestöjen tuella akatemioiden harjoituskeskuksiin onkin luotu monia uusia ammattivalmentajien toimia.

Monissa urheiluoppilaitoksissa valmennuksen lähtökohtana on ollut, että opiskelijoilla on mahdollisuus lajiharjoitukseen aamupäivisin keskimäärin kolme kertaa viikossa. Tämä linjaus on toiminut myös usean urheiluakatemian valmennustoiminnan lähtökohtana. Korkea-asteella painopiste siirtyy yhteisharjoittelusta opiskelevien urheilijoiden henkilökohtaisten tavoitteiden ja suunnitelmien käytännön ongelmien ratkaisemiseen urheilun ja opiskelun solmukohdissa.

Vuonna 2007 Suomen Olympiakomitea päätti ottaa urheiluakatemioiden ja lajiliittojen pyynnöstä vastuun urheiluakatemioiden valtakunnallisesta koordinaatiosta. Koska Suomen Olympiakomitean tehtävänä on varmistaa Suomen menestys olympiakisoissa ja tukea suomalaisen huippu-urheilun kehitystä, niin on luonnollista, että myös urheiluakatemioiden toimintaa tarkastellaan huippu-urheilun vaatimusten näkökulmasta. Akatemioiden kehittäminen niin paikallisesti kuin kansallisena verkostona on eräänlaista tasapainoilua useiden erilaisten kehittämistasojen ja –suuntien suhteen. Urheilun ja valmennuksen kehittäminen ovat tämän kehittämisohjelman keskiössä. Kehittämisohjelman työryhmän näkemyksenä on, että urheiluakatemioiden tiiviimpi asemoiminen osaksi suomalaista urheilujärjestelmää vaatii akatemioiden valmennuksen kehittämistä. Opiskelua ja tukipalveluita ei ole kirjattu yhtä laajasti, mutta niiden kehittämisen tueksi nostetaan esiin useita konkreettisia tavoitteita ja keinoja.

Vuosina 2008 ja 2009 auditoitujen 12 urheiluakatemian yhteenlaskettu talous oli noin kaksi miljoonaa euroa. Lukua voidaan pitää suuntaan antavana, sillä akatemioiden verkostomainen rakenne ja kunkin akatemian paikalliset käytännöt eivät mahdollista luotettavaa talousvertailua. Osa akatemiaista toimii itsenäisinä yhdistyksinä tai säätiöinä, mutta suurin osa akatemioiden hallinnoista on kytketty osaksi suurempaa organisaatiota, joissa esimerkiksi käytännöt eri urheiluoppilaitosten valmennustoiminnan kirjaamisesta akatemiaan kuuluvaksi vaihtelevat.

Lokakuussa 2008 Suomen Olympiakomitean hallitus myönsi seitsemälle statuksen saaneelle akatemialle opetusministeriön erillismäärärahaa yhteensä 117 000 euroa taloudellista tukea. Vuonna 2009 erillismäärärahaa saivat kaikki huippu-urheiluakatemit (10), tukea jaettiin yhteensä 155 000 euroa. Tuki on kohdennettu akatemiaissa toimivien koordinaattoreiden toiminnan turvaamiseen ja kehittämiseen. Tukea saavat huippu-urheiluakatemit ovat huippu-urheilun kannalta erityisen merkittäviä toimijoita. Jakoperusteena käytettiin ykköstason urheilijoiden¹ ja päätoimisten valmentajien määrää sekä muita auditoinnissa analysoituja seikkoja. Akatemioiden auditoinnit ovat voimassa vuoden 2013 loppuun saakka

Urheiluakatemioiden valtakunnallisella kehittämissuunnitelmalla 2010–2013 on kaksi tarkoitusta. Ensimmäiseksi suunnitelmassa linjataan niitä toimenpiteitä, joiden avulla urheiluakatemit vahvistavat omaa identiteettiään ja asemaansa paikallisesti. Toiseksi pyritään kehittämään valtakunnallista urheiluakatemiaverkostoa, joka on tärkeä osa suomalaista huippu-urheilujärjestelmää. Kehitystyön johtoajatuksena tulee olla urheilijalähtöisyys.

Samanaikaisesti tämän ohjelman kanssa on valmisteilla koko suomalaista huippu-urheilua koskeva opetusministeriön ”tilaama” mietintö. Sen tavoitteena on luoda suomalaisen huippu-urheilun visio aina 2020 – luvulle asti. Lisäksi mietinnöltä odotetaan konkreettisia linjauksia huippu-urheilutoiminnan rakenteiden kehittämiseksi. Keväällä 2010 aloittaa Suomen Olympiakomitea oman strategiatyönsä, joka todennäköisesti pohjautuu tuohon opetusministeriön mietintöön. Urheiluakatemioiden asema ja rooli suomalaisessa urheilujärjestelmässä määriteltäneen em. mietinnössä ja strategiatyössä. Tämän ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet pohjautuvat akatemioiden yhä vahvempaan asemaan suomalaisen huippu-urheilun päivittäisharjoittelun toteuttajina.

Päätös urheiluakatemioiden kehittämisohjelman tekemisestä tehtiin akatemiatapaamisessa syksyllä 2008. Työryhmään valittiin Asko Härkönen ja Tuuli Merikoski-Silius Suomen Olympiakomiteasta, Heli Nieminen ja Simo Tarvonen urheiluakatemioiden edustajina sekä Jari Lämsä KIHUsta. Työryhmä kokoontui yhteensä kahdeksan kertaa ja lisäksi ohjelmaa muokattiin Kuopion urheiluakatemiapäivillä 2-3.6.2009, Urheilumuseolla Helsingissä lajiliittojen ja akatemioiden tapaamisessa (yli 20 liittoa osallistui) sekä Lahden akatemiaverkostotapaamisessa 25.11.2009. Urheiluakatemioiden valtakunnallinen kehitysohjelma koostuu kymmenestä tavoitekokonaisuudesta. Jokaisen kokonaisuuden alkuun on kirjattu lyhyt kuvaus ja keskeinen kehittämishaaste ohjelmakaudelle. Tämän jälkeen haasteet on pilkottu tavoitteiksi ja lopuksi esitetään toimenpiteitä, joilla tavoitteisiin pyritään. Lopussa asetetaan tavoitteet urheiluakatemioiden seurannalle ja arvioinnille.

¹ Akatemiaurheilijat luokitellaan kolmeen eri luokkaan: 1.) Olympiakomitean ja Paralympiakomitean tukiurheilijat sekä vastaavan tasoiset ei-olympiaurheilijat, 2.) Lajiliittojen maajoukkuevalmennusryhmiin kuuluvat urheilijat sekä 3.) Haastajatasen urheilijat, joiden kriteerit määrittelee kukin akatemia itse paikallisista lähtökohdista.

2. URHEILUAKATEMIATOIMINNAN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEKSI

2.1. Urheiluakatemioiden valtakunnallinen koordinointi

Suomen Olympiakomitea otti vastaan urheiluakatemioiden valtakunnallisen koordinaatio- ja johtamistehtävän hallituksensa päätöksellä keväällä 2007. Valtakunnallisen koordinoinnin tavoitteena on saavuttaa mahdollisimman taloudellinen ja tehokas tapa hyödyntää Suomessa olevia huippu-urheilun osaajia, instituutioita, tukipalveluita, harjoitteluolosuhteita ja opiskelumahdollisuuksia. Nykyisin koordinaatiotehtävää hoitavat muiden toimiansa ohella Olympiakomitean kehityspäällikkö ja opinto- ja urasuunnittelun asiantuntija. Jotta kehittämisohjelman tavoitteet saavutetaan, tarvitaan merkittävää vahvistusta henkilöresursseihin.

Urheiluakatemit ovat koko 2000-luvun ajan tehneet yhteistyötä verkostotapaamisissa. Tämän ohjelman tavoitteena on entisestään tiivistää akatemioiden välistä vuorovaikusta ja tehostaa akatemioiden toimintaa osana suomalaista huippu-urheilua.

TAVOITTEET:

- Suomen Olympiakomitea vastaa urheiluakatemioiden koordinoinnista ja kehittämisestä kansainvälisen huippu-urheilun vaatimusten mukaisesti.
- Urheiluakatemit muodostavat valtakunnallisen verkoston, joka toimii linjassa suomalaisen huippu-urheilun kanssa.

TOTEUTUS:

- Vuonna 2010 käynnistyvässä Suomen Olympiakomitean strategiatyössä asemoidaan urheiluakatemit osaksi suomalaista huippu-urheilujärjestelmää. Huomioidaan koordinaatiotehtävän vaatima henkilö- ja talousresurssi ja valitaan päätoiminen valtakunnallisesta akatemiakoordinoinnista vastaava henkilö Olympiakomiteaan.
- Vahvistetaan akatemioiden roolia valtakunnallisen verkoston kehittämisessä. Kahden vuosittain vaihtuvan isäntäakatemian tehtävänä on johtaa yhdessä Olympiakomitean kanssa urheiluakatemioiden kehitystoimintaa ja keskinäistä yhteistyötä.
- Laajennetaan valtakunnallisten urheiluoppilaitosten seurantaryhmän tehtävää kattamaan urheiluakatemioiden toiminta.
- Aloitetaan urheiluakatemiatyöskentelyille suunnattu koulutus, jonka tavoitteena on parantaa koordinaattoreiden valmiuksia toimia urheiluakatemiatyöskentelyssä ja päivittäisessä työssä. Koulutuksessa sisällössä otetaan huomioon koordinointi tehtävän vaatima osaaminen.

2.2. Urheiluakatemioiden profiloituminen

Urheiluakatemit ovat syntyneet urheilijoiden ja lajien tarpeista. Tällä hetkellä urheiluakatemioiden profiilit kytketään pitkälti opiskelujen ja urheilun yhdistämiseen joustavalla tavalla. Tulevaisuudessa akatemioiden halutaan tukevan entistä tehokkaammin urheilijan urapolkua ja valmentautumista.

Ohjelmakauden aikana urheiluakatemioiden tulisi muokata ja vahvistaa omaa profiiliaan sekä paikallisella tasolla että valtakunnallisesti. Paikallisesti akatemioiden tehtävän ja toiminnan kirkastaminen lujittaa akatemioiden asemaa. Omien vahvuuksien (mm. menestyslajit) esiin nostaminen auttaa valtakunnallisessa profiloinnissa, joka toteutetaan vuoden 2013 auditoinnin yhteydessä.

TAVOITTEET:

- Urheiluakatemit tunnistavat omat vahvuutensa ja kehitystarpeensa osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää.
- Urheiluakatemit kehittävät toimintaansa paikallisten vahvuuksien ja tarpeiden mukaisesti yhdessä keskeisten yhteistyölajiensa kanssa.
- Urheiluakatemioiden erilaiset tehtävät ja roolit suomalaisessa huippu-urheilujärjestelmässä tunnustetaan ja tunnustetaan. Akatemit profiloidaan huippu-urheiluakatemioksi ja "kasvattaja-akatemioksi".
- Myös ei-opiskelevilla huippu-urheilijoilla on mahdollisuus integroitua akatemiatoimintaan.
- Urheiluakatemit tarjoavat opinto- ja urasuunnittelupalveluja myös uransa päättävälle huippu-urheilijoille.

TOTEUTUS:

- Urheiluakatemit arvioivat toimintaympäristönsä mahdollisuuksia ja omia vahvuuksiaan huippu-urheilun näkökulmasta sekä kirjaavat ne toimintasuunnitelmiinsa.
- Akatemit kehittävät toimintaansa profiilinsa mukaisesti.
- Akatemioiden työnjaosta ja kehittämistoimenpiteistä sovitaan yhteisesti valtakunnallisesti.
- Suomen Olympiakomitea määrittelee kriteerit "huippu-urheilu- ja kasvattaja-akatemiaille" vuonna 2011 ja akatemit auditoidaan vuoden 2013 kuluessa.
- Akatemit huomioivat jäsenyysperusteissa myös opintojaan suunnittelevat ja opintonsa jo päättäneet huippu-urheilijat.
- Autetaan ei-opiskelevia urheilijoita sekä urheilu-uransa päättäneitä urheilijoita urasuunnittelussa.

2.3. Urheiluakatemioiden hallinto ja toimintaedellytykset

Urheiluakatemiaa hallinnoidaan paikallisten olosuhteiden ja tarpeiden pohjalta. Tulevaisuuden akatemiahallintoa tulee kehittää joustavaksi, tehokkaaksi ja paikalliseen toimintaympäristöön sopivaksi. Akatemioiden tulee olla hallinnollisesti itsenäisiä toimijoita, joilla on toimivalta ja vastuu.

Urheiluakatemioiden taloudelliset resurssit ovat perustuneet toiminnan alusta asti paikallisiin rahoitusratkaisuihin. Urheilun erityisen tehtävän oppilaitokset, muut oppilaitokset ja kunnat ovat olleet pääasiallisia rahoittajia. Myös urheilijoilta on monissa akatemioiden peritty pieniä akatemiamaksuja. Vuodesta 2008 alkaen opetusministeriö on myöntänyt erillismäärärahan akatemioiden koordinaattoreiden palkkatukeen. Tukea ovat voineet saada Olympiakomitean huippu-urheiluakatemiastatuksen saaneet akatemit. Akatemioiden tulevaisuuden toimintaedellytysten turvaamiseksi on varmistettava sekä paikallisen että valtakunnallisen resursoinnit jatkuminen.

TAVOITTEET:

- Urheiluakatemioiden hallinto selkeytyy ja ammattimaistuu.
- Urheiluakatemit hyödyntävät jo olemassa olevia paikallisia ja alueellisia resursseja nykyistä tehokkaammin (lajiliitot, seura, kunnat, kuntayhtymät, urheilijat, oppilaitokset, aluejärjestöt, hankerahoitukset, vapaat markkinat jne).
- Urheiluakatemioiden talous vahvistuu.

TOTEUTUS:

- Saatetaan verkoston akatemioidelle tiedoksi erilaiset paikkakuntakohtaiset hallinto- ja rahoitusmallit.
- Pyritään lisäämään akatemioiden hallinnollista itsenäisyyttä ja vastuuta.
- Osoitetaan urheiluakatemiatoiminnan vaikuttavuus akatemiaurheilijoiden urheilumenestyksellä ja opintojen edistymisellä (Ks. kappale 3.) ja varmistetaan paikallisten toimijoiden intressit tukea akatemiatoimintaa.
- Pyritään varmistamaan akatemioiden valtakunnallinen rahoitus pysyvänä osana suomalaista huippu-urheilurahoitusta osoittamalla akatemiatoiminnan merkittävyys urheilijoiden kehittämisessä sekä urheilijana että opiskelijana.

2.4. Lajiliittojen, urheiluseurojen ja urheiluakatemioiden yhteistyö

Urheiluakatemioiden tarkoituksena on verkottaa eri toimijoita urheilijoiden päivittäisvalmennuksen ja siviiliuran tehokkaaksi yhteensovittamiseksi. Ammattitaitoinen lajivalmennus on tärkeä osa hyvin toimivaa urheiluakatemiaa. Lajiliitot ja seurat ovat osallistuneet urheiluakatemioiden kehitystyöhön vaihtelevasti – vuoropuhelun ja kehitystyön tulisi ohjelmakaudella tiivistyä huomattavasti. Lajiliittojen on hyvä pohtia, mitkä urheiluakatemit ovat niiden tarpeisiin ja strategioihin sopivia ja minkä kanssa niiden kannattaa ensisijaisesti tehdä yhteistyötä. Myös akatemioiden on pohdittava, mitkä urheilulajit ovat ensisijaisesti sopivia yhteistyökumppaneita niille.

TAVOITTEET:

- Urheiluakatemioiden ja lajien välinen yhteistyö tiivistyy.
- Päätoimisten, hyvin koulutettujen valmentajien määrä kasvaa.
- Valmennuksen laatu paranee ja yhteistyö lajien välillä kasvaa.

TOTEUTUS:

- Urheiluakatemit rekrytoivat ja kehittävät valmennuksellista osaamista lajiliittoyhteistyön tiivistämiseksi.
- Urheiluakatemit, lajiliitot ja seurat palkkaavat yhteistyössä päätoimisia valmentajia. Akatemit, lajiliitot ja seura käyvät säännöllisesti tavoitteellisia kehityskeskusteluja akatemian toimiessa koollekutsujana. Osana kehityskeskusteluja käydään läpi urheiluakatemioiden ja lajiliittojen yhteistyösopimukset ja tehdään tarvittavat muutokset.
- Luodaan valtakunnallisia ja paikallisia foorumeita lajien väliselle yhteistyölle (esimerkiksi yhteisiä koulutuksia, valmentajakerhoja tai vastaavia toimintoja valmentajille yli lajirajojen). Valtakunnallisten tapahtumien koollekutsumisesta vastaa Olympiakomitea yhdessä isäntäakatemioiden kanssa.

2.5. Yläkouluyhteistyö

Alle 15 -vuotiaiden lasten ja nuorten harjoittelun määrään ja laatuun tulee tulevaisuudessa kiinnittää erityistä huomiota. Omatoimisen harjoittelun ja arkiliikunnan väheneminen, harjoittelun liian aikainen yksipuolistuminen sekä terveiden elämäntapojen puuttuminen heikentävät olennaisesti nuoren urheilijan mahdollisuutta kehittyä omassa lajissaan kohti kansainvälistä huippua. Urheiluseuroilla ja tietyn osin myös lajiliitoilla on myös tulevaisuudessa keskeinen osa lasten ja nuorten urheiluvalmennuksessa. Niiden toiminnan tukemiseen on kuitenkin luotava uusia yhteistyömalleja. Yläkouluissa toteutettu tavoitteellinen ja ohjattu urheiluvalmennus kilpaurheilusta innostuneille nuorille tuo riittävän määrän lisäharjoittelutunteja sekä takaa laadukkaan ja monipuolisen valmennusohjelman seurojen lajiharjoittelun tueksi. Valmennuksessa on huomioitava nuorten henkisen ja fyysisen kehityksen vaiheet.

TAVOITTEET:

- Lahjakkaiden ja kilpaurheilusta innostuneiden urheilijoiden valmentautumisedellytykset paranevat yläkouluissa.
- Kehitetään erilaisia malleja, joilla voidaan toteuttaa urheiluvalmennusta yläkouluissa.
- Urheiluun erikoistuneet yläkoulut ja -verkostot toimivat osana urheiluakatemiaita.
- Luodaan yläkouluikäisten nuorten urheiluvalmennuksen opetussuunnitelma.
- Urheilupainotteiset yläkoulut saavat virallisen statuksen.

TOTEUTUS:

- Jatketaan meneillään olevia yläkoulukokeiluja ja luodaan niistä saatujen kokemusten perusteella toteuttamiskelpoinen urheiluvalmennusmalli peruskouluille.
- Tehdään kehitystyötä yhdessä kaupunkien koulutoimien, urheiluseurojen, lajiliittojen ja Nuoren Suomen kanssa.
- Linjataan mukaan haluavien liikuntapainotteisten koulujen toimintaa liikunnasta urheiluvalmennukseen.
- Rakennetaan yläkoululle urheiluvalmennuksen malli, jota voidaan toteuttaa ilman virallista painotusta koulun omalla päätöksellä.
- Selvitetään urheiluvalmennuksen sisällyttämistä valinnaisaineisiin.
- Pyritään vaikuttamaan liikunta-alan koulutustahoihin, jotta valmentajakoulutuksessa huomioidaan entistä paremmin alle 15 –vuotiaiden lasten ja nuorten valmennus.

2.6. Urheilun ja opiskelun yhdistäminen toisella asteella

Urheilun ja opiskelun yhdistämisen perustana toisella asteella toimii urheiluoppilaitosjärjestelmä, joka koostuu opetusministeriön erityisen urheilijoiden koulutustehtävän saaneista 13 urheilulukioista ja 11 ammatillisen koulutuksen järjestäjästä. Lisäksi ns. urheilupainotteiset lukiot ja ammattioppilaitokset tukevat urheilijoiden opintoja ja urheilua toisella asteella. Näissä oppilaitoksissa opiskelevilla urheilijoilla on kaksoistehtävä: suorittaa omien edellytysten mukaan toisen asteen tutkinto ja samanaikaisesti valmentautua systemaattisesti.

Toiselle asteelle ajoittuva harjoittelu on tärkeä vaihe huippu-urheilu-uran perustan luomisessa. Harjoittelumäärien tulisi tuolloin useimmissa lajeissa olla huipussaan. Siksi huipulle tähtäävän urheilijan on usein välttämätöntä käyttää opintoihin neljä vuotta. Kiireetön päivärytmi, hallittu kokonaiskuormitus, hyvä suunnittelu ja toiminnan jatkuva arviointi ovat tärkeitä asioita urheilijan tehokkaassa kehittämisessä. Edellä mainittujen asioiden toteutumiseksi vaaditaan urheiluoppilaitosvalmentajan, henkilökohtaisen ja seuravalmentajan, opinto-ohjaajan ja urheilijan tiivistä yhteistyötä. Myös nuorten vanhemmille on pidettävä riittävän usein ”vanhempain iltoja”, jotta heillä on hyvä käsitys lapsensa uran kehittämisestä.

TAVOITTEET:

- Erityisen tehtävän oppilaitosten asema säilyy vahvana urheiluakatemiatoiminnassa .
- Erityisen tehtävän oppilaitosten määrää ja toimintaa tarkastellaan ja kehitetään osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää.
- Turvataan neljännen vuoden opiskeluoikeus ja sen yhtäläinen resursointi oppilaitoksen tuntikehyksessä.
- Päivitetään erityisen tehtävän oppilaitosten valtiosuusjärjestelmää/resursointia nykypäivän vaatimus- ja kustannustasoa vastaavaksi.
- Kehitetään valmennuksen sisältöä ja seurantaa urheiluoppilaitoksissa.
- Huomioidaan ammattuurheilijoiden erityistarpeet toisen asteen tutkinnon suorittamisessa.

TOTEUTUS:

- Laaditaan lausunto neljännen vuoden opiskeluista ja sen resursoinnista toisen asteen opiskelun resursoinnista päättävälle taholle.
- Esitetään opetusministeriölle erityistehtävän oppilaitosten valtiosuusjärjestelmän päivittämistä nykypäivän vaatimus- ja kustannustasoa vastaavaksi.
- Ylläpidetään tiivis keskusteluyhteys opetusministeriöön ja opetushallitukseen.
- Kerätään kokemuksia ja malleja ammattuurheilijoiden opiskelujen käytännön järjestelyistä.
- Jatketaan urheiluoppilaitosverkoston sisäistä yhteistyötä (urheiluoppilaitosseminaari, opinto-ohjaajien työseminaari, lukio/ammattioppilaitostapaamiset).
- Toimenpiteitä ja kehitystä linjaa valtakunnallinen urheiluoppilaitosten seurantaryhmä Olympiakomitean johdolla.

2.7. Urheilun ja opiskelun yhdistäminen korkea-asteella

Suomalaiset huippu-urheilijat ovat tavoitteellisia myös siviiliuransa suhteen. Olympiakomitean selvitysten mukaan suurin osa nuorista lahjakkaista urheilijoista tavoittelee korkea-asteen tutkintoa. Akatemioiden keskeinen tehtävä on tukea urheilun ja opiskelun yhdistämistä korkea-asteella. Tällä hetkellä oppilaitosten suhtautuminen huippu-urheileviin opiskelijoihin on pääsääntöisesti myönteistä, ja suomalainen korkeakoulujärjestelmä yksi maailman joustavimmista. Urheiluakatemiastatuksen kautta korkea-asteella opiskelevien urheilijoiden joukko on jäsentyneet aikaisempaa selkeämmin ja siten myös urheilijoiden erityistarpeet voidaan huomioida aikaisempaa paremmin. Toisaalta urheiluakatemian mahdollisuuksia ei vielä tunneta. Toiminta urheilun ja opiskelujen yhdistämiseksi perustuu vielä pitkälti urheilijoiden oma-aloitteisuuteen ja aktiivisuuteen, eivätkä kaikki urheilijat osaa hyödyntää oppilaitosten tarjoamia joustavia mahdollisuuksia. Ohjauksen tarve korostuu erityisesti opintojen alkuvaiheessa.

TAVOITTEET:

- Urheiluakatemiatoiminta on tunnettua korkea-asteen oppilaitoksissa.
- Urheilijat hyödyntävät akatemiaoppilaitosten tarjoamaa opintojen ohjausta ja joustavia opiskelumahdollisuuksia nykyistä paremmin.
- Oppilaitokset luovat aktiivisesti joustavia opintojärjestelyjä omista lähtökohdistaan.
- Urheilijastatus vahvistuu ja urheilijan opintopolku selkiytyy korkea-asteen oppilaitoksissa.
- Huippu-urheilijoiden tutkintojen suorittamisaikatauluissa ja henkilökohtaisissa opintosuunnitelmissa huomioidaan huippu-urheilun vaatimukset.
- Opintotukijärjestelmä tunnistaa opiskelevat huippu-urheilijat ja huomioi huippu-urheiluvallmentautumisen vaikutuksen opintojen etenemiseen.
- Valmentajat osallistuvat urheilijoiden opinto- ja valmennussuunnitelmien yhteensovittamiseen.
- Urheilijat osallistuvat opiskelijaurheilun kv. arvokilpailuihin (Universiadit ja MM-kisat).

TOTEUTUS:

- Urheiluakatemiatoimintaa tuodaan esille oppilaitoksissa (esittelypäivät, hakuoppaat, jne.).
- Luodaan valtakunnallinen ”sisäänheittomalli” korkea-asteella aloittaville opiskelijoille, jonka pohjalta jokainen akatemia selkiyttää omat käytäntönsä. Mallissa huomioidaan urheilijoiden oman aktiivisuuden ja vastuullisuuden lisääminen.
- Kerätään hyviä käytäntöjä urheilijoiden opintojärjestelyistä ja akatemiatoiminnasta erityisesti korkea-asteen oppilaitoksissa ja luodaan niiden pohjalta toimintasuositukset.
- Lisätään akatemiaoppilaitosten valtakunnallista vuoropuhelua järjestämällä tapahtumia, koulutusta ja aktiivomalla asiantuntijavaihtoa.
- Tehdään yhteistyötä korkeakoulujen rehtorineuvostojen, Opiskelijoiden Liikuntaliiton sekä valtakunnallisen avoimen yliopiston verkoston kanssa.
- Tehdään yhteistyötä opetusministeriön kanssa huippu-urheilijoiden huomioimisesta opintotukijärjestelmässä
- Luodaan malleja jatko-opintomahdollisuuksista tiedottamiseen II asteen urh.opiskelijoille.
- Toteutetaan opintojen ja urheilun yhdistämisen yksilöllistä räätälöintiä urheilijan, oppilaitoksen, akatemian ja valmentajan yhteistyönä.

2.8. Tukipalvelut

Urheiluakatemioiden ovat kehittäneet lyhyen historiansa aikana monenlaisia ja – tasoisia tukipalveluja. Urheilijan uran kannalta keskeisimpiä ovat terveydenhuollon tukipalvelut, erityisesti lääkäri-, fysioterapia- ja lihaskuntoutuspalvelut. Jatkossa akatemioiden tukipalveluja tulee kehittää erityisesti huippu-urheilijoiden tarpeiden pohjalta.

TAVOITTEET:

- Urheiluakatemioiden kehittävät palveluja urheilijan uran eri vaiheisiin ja huomioivat urheilijan kokonaisvaltaisen kasvun.
- Tukipalvelujen tarjonta ja saatavuus kohtaavat urheilijoiden tarpeet. Tukipalvelut ovat helposti saatavissa edulliseen hintaan.
- Urheiluakatemioiden on yhtenäinen terveydenhuollon tukipalvelupaketti urheilijoille.
- Tuetaan akatemiapaikkakunnalle muuttavien urheilijoiden asunnon saantia.

TOTEUTUS:

- Tukipalvelut tuotteistetaan - ”palvelutarjotin” urheilijoille ja valmentajille.
- Luodaan ykköskategorian urheilijoille tehostettu tukipalvelupaketti.
- Lisätään vuorovaikutusta tukipalvelujen tarjoajien, urheilijoiden, lajien ja akatemian välillä
- Hyödynnetään paikallista ja valtakunnallista osaamista nykyistä paremmin (esim. liikuntalääketieteen keskuksia).
- Urheiluakatemioiden hyödyntävät Suomen Valmentajien mentorointiohjelmaa ja koulutuksia
- Akatemioiden palvelupaketit osaksi valmennusryhmiin kuuluvien urheilijoiden valmennustukea – vuorovaikutus Olympiakomitean, lajiliittojen ja seurojen kanssa.
- Kehitetään valtakunnallisesti ja paikallisesti, eri tahojen yhteistyönä urheilijan elämänhallinta- ja urataitoja tukevia palveluja.

2.9. Valmentautumisolosuhteet

Urheiluakatemioiden, kuntien liikuntatoimet ja alueella toimivat urheiluopistot ovat sopineet harjoitteluolosuhteiden joustavasta käytöstä. Tulevaisuudessa on varmistettava, että sama myönteinen kehitys jatkuu. Urheiluakatemioiden tulee yhteistyössä lajiliittojen ja seurojen kanssa vaikuttaa harjoitteluolosuhteiden kehittämiseen paikallisella ja valtakunnallisella tasolla.

TAVOITTEET:

- Olosuhteet kehittyvät akatemian painopistelajeissa kansainvälisen huippu-urheilun vaatimusten mukaisesti.
- Urheiluakatemioiden tulee pääsevät vaikuttamaan paikalliseen liikuntapaikkasuunnitteluun.
- Akatemiaurheilijoilla on tulevaisuudessakin mahdollisuus hyödyntää hyvin paikallisia harjoitteluolosuhteita.

TOTEUTUS:

- Akatemioiden tulee solmia pitkäkestoisia yhteistyösopimuksia paikallisten liikuntatoimien kanssa.
- Akatemian edustajia pyritään saamaan asiantuntijoiksi liikuntalautakunnan (tai vastaavan elimen) kokouksiin.
- Akatemioiden tulee pohtia keskuudessaan, onko tarvetta kutsua kunnan liikuntalautakunnan edustajia akatemian johtoryhmään.
- Akatemia toimii lajiliittojen ja paikallisten seurojen apuna neuvoteltaessa liikuntapaikkojen käytöstä paikallisten olosuhteiden tarjoajien kanssa.
- Lisätään kuntien, akatemioiden, lajien ja muiden toimijoiden välistä vuoropuhelua olosuhteiden kehittämiseksi.

2.10. Viestintä

Urheiluakatemit ovat saavuttaneet tunnustetun aseman niin paikallisesti kuin valtakunnallisestikin, mutta niiden toimintaa ei vielä yleisesti tunneta, eikä niiden tarjoamia mahdollisuuksia ja palveluja osata riittävästi hyödyntää huippu-urheilijoiden ja huippu-urheilun kehittäjinä. Verkostomainen toimintatapa asettaa haasteita niin sisäiselle kuin ulkoisellekin viestinnälle.

TAVOITTEET:

- Urheiluakatemiajärjestelmä ja akatemioiden toiminta tunnetaan laajasti urheilun sisällä sekä myös muualla yhteiskunnassa.
- Akatemiapaikkakuntien huippu-urheilijat ja valmentajat ovat akatemian jäseniä ja tietoisia akatemiansa palveluista.

TOTEUTUS:

- Perustetaan viestintätyöryhmä suunnittelemaan valtakunnallista akatemiaviestintää.
- Kerätään hyviä malleja akatemiakohtaisista viestintäkäytännöistä ja luodaan niiden pohjalta urheiluakatemioiden perusviestintämalli/suosituksset.
- Huomioidaan viestintä osana koordinaattoreiden koulutusta.
- Olympiakomitea viestii aktiivisesti urheiluakatemiatoiminnasta valtakunnallisesti yhdessä isäntäakatemioiden kanssa (esim. valtakunnallisten tapaamisten jälkeen, internet –sivujen, ja tiedotteiden avulla).
- Olympiakomitea järjestää valtakunnalliset urheiluakatemiamessut 2-3 vuoden välein.
- Urheiluakatemit vastaavat paikallisesta tiedottamisesta ja verkottuvat aktiivisesti paikallisiin mediatoimijoihin.
- Aktivoidaan kaikkia akatemiatoimijoita tuomaan urheiluakatemiatoimintaa esille omilla nettisivuillaan ja muussa viestinnässään.

3. SEURANTA JA ARVIOINTI

Valtakunnallisen kehittämisohjelman tavoitteet 2010-2013 voidaan kiteyttää seuraavasti:

1. Menestyvä ja yhteiskuntavastuullinen huippu-urheilu
2. Urheilijoiden päivittäisvalmennuksen tehostuminen
3. Urheiluakatemioiden osa suomalaista huippu-urheilujärjestelmää

Seurannan tarkoitus on tuottaa tietoa vakiintuneesta ja jatkuvasta toiminnasta. Akatemiatoiminnasta tuotettu seurantatieto palvelee akatemioiden paikallisen johtamisen sekä valtakunnallisen koordinaation tarpeita. Seurannan tulee olla säännöllistä ja tuottaa ajankohtaista faktatietoa akatemiatoiminnasta.

Arvioinnilla tarkoitetaan akatemiatoiminnan arvon määrittämistä tiettyjen etukäteen määriteltyjen kriteerien suhteen. Arvioinnin tulisi olla kriittinen ja riippumaton katsaus toiminnan tavoitteisiin ja siihen kuinka niihin ollaan pääsemässä. Arviointia tulee tehdä sekä paikallisella että valtakunnallisella tasolla olympiadeittain.

SEURANNAN JA ARVIOINNIN TAVOITTEET

- Urheiluakatemioiden tuotetaan systemaattista ja ajankohtaista tietoa.
- Urheiluakatemioiden toiminnan laatua ja asemaa arvioidaan ennen seuraavan kehitysohjelman päivittämistä.

SEURANNAN JA ARVIOINNIN TOTEUTUS

- Kehitetään internet – pohjainen akatemiaurheilijarekisteri, johon päivitetään vuosittain akatemiaurheilijoiden opiskelustatus sekä urheilullinen menestys.
- Luodaan akatemioiden yhteinen toimintakertomusmalli, josta saadaan luotettavaa perustietoa akatemioiden toiminnasta.
- Toteutetaan akatemioiden valtakunnallinen arviointi.

Urheiluakatemiasta tukea opiskeluun ja huippu-urheiluun

Teksti: Jari Lämsä, Tuuli Merikoski-Silius, Asko Härkönen

Suomeen on 2000- luvulla syntynyt 15 paikallisen tai alueellisen urheiluakatemian verkosto, jonka tavoitteena on mahdollistaa urheilijoiden siviili- ja urheilu-uran yhdistäminen. Vaikka akatemioiden opiskelee ja urheilee nyt jo lähes 4 000 nuorta, niiden tarjoamia mahdollisuuksia ei vielä ole täysin oivallettu.

Urheilun ja opiskelun yhdistämisessä ei ole kyse pelkästään kahden osa-alueen ajankäytön yhteensovittamisesta. Huippusuorituksiin tähtäävää urheilua kuvataan usein totaaliseksi, pääosin fyysisen toimintaan keskittyväksi, paljon kieltäytymisiä vaativaksi toiminnaksi. Akateemiseen tutkintoon tähtäävä opiskelu edustaa puolestaan toisenlaista, henkiseen kuormittavuuteen perustuvaa, maailmaa. Richartz ja Bretschneider (1996) nimittävät ilmiötä urheilun ja opiskelun aiheuttamaksi kaksinkertaiseksi painolastiksi.

Suomen Olympiakomitea on ottanut vastuun akatemioiden koordinoinnista ja liittämistä osaksi suomalaista huippu-urheilujärjestelmää. Olympiakomitean työryhmän raportissa (2007, 10) urheiluakatemiatoiminnan missioksi nostetaan mahdollistaa siviiliuran rakentaminen huippu-urheiluvalmentautumisen rinnalla. Tämä tarkoittaa huippu-urheilun ja opiskelujen joustavaa yhdistämistä sekä urheilijoiden urasuunnittelun tukemista, laadukasta valmennusta ja urheilijan elämään liittyviä tukipalveluja sekä osallistumista ammattivalmennusmahdollisuuksien luomiseen.

Urheiluakatemit ovat paikallisia tai alueellisia yhteistyöverkostoja, joissa oppilaitoksia, urheiluorganisaatioita sekä erilaisia tukipalvelujen tuottajia työskentelee yhdessä urheilijoiden urheilu- ja siviiliuran tavoitteiden saavuttamiseksi. Akatemioiden verkostomainen toimintamalli edustaa uutta linjausta suomalaisessa urheiluelämässä. Toiminta perustuu jo olemassa olevien rakenteiden yhteensovittamiseen. Paikallisista lähtökohdista rakentuneiden akatemioiden organisoitumisessa, toimintatavoissa, urheilijarekrytoinneissa sekä urheilijoille tarjottavissa palveluissa on huomattavia eroja.

Urheiluluokka, urheilulukio, valmennuksen keskuksset

Suomessa urheilun ja opiskelun yhteensovittamisen historiaan on selvittänyt Metsä-Tokila (2001). Hänen tulkintansa mukaan suomalainen malli urheilun ja opiskelun yhteensovittamiseksi syntyi innokkaiden ja pääosin paikallisten koulu- ja urheilumaailman toimijoiden työn tuloksena. Mallia haettiin mm. Ruotsista sekä Itä-Euroopan urheilukoulujärjestelmistä. Loppujen lopuksi 1980- ja 1990-luvuilla toteutunut urheiluoppilaitosten käynnistyminen ja legitimointi tapahtui jouhevasti. Yhteiskunta asetti rajoja lähinnä mallin rajaamisessa toisen asteen koulutukseen, valmennukseen käytettävissä olevaan tuntimäärään sekä alueellisen tasa-arvon toteutumiseen (Metsä-Tokila 2001, 271–273).

Seuraava askel oli toisen asteen oppilaitosten laajempien kokonaisuuksien hahmottamista. 1980-luvun lopulla urheilujärjestelmä näki kehityksen jatkuvan. Huippu-urheilun edistämisen puitesuunnitelmassa todettiin: ”huippu-urheilijoille järjestetään erikoisolosuhteet, missä maksimaalinen harjoittelu ja sen ohella opiskelu ja ammattiin valmistautuminen yhdistyvät optimaalisesti.” Konkreettisine toimenpiteinä mainittiin: ”peruskoulujen urheiluluokat ja urheilulukiot yhdistyvät ja muodostuvat kykyjen etsinnän ja valmennuksen alueellisiksi keskuksiksi, joihin sijoittuvat hyvin koulutetut ja ammattitaitoiset valmentajat.” (Olympiakomitea 1987, 15-16). Suunnitelmat eivät edenneet 1990-luvulla.

Minne lukion jälkeen?

Urheiluoppilaitosten halu laajentaa toimintaansa sekä pullonkaula urheilijoiden siirtymisessä lukiosta eteenpäin vaikuttivat eniten akatemiatoiminnan käynnistymiseen 1990-luvun lopulla.

Karvosen ja Salmelan (1996) tutkimuksen mukaan **yli puolet urheilulukioiden oppilaista saavutti parhaat tulokset urheilu-urallaan juuri lukioaikana. Toisaalta yli puolet urheilijoista lopetti systemaattisen valmentautumisen ja urheilu-uran lukion jälkeen.**

Urheilujärjestöt vastasivat haasteeseen. Lahjakkaille urheilijoille haluttiin tarjota aiempaan parempi ja houkuttelevampi vaihtoehto huippu-urheiluun sekä siviiliuran yhdistämiseen. Kehitystyötä tehtiin mm. Seinäjoen ammattikorkeakoulun ja Kuortaneen urheiluopiston ns. Top-Athletic – koulutusohjelman sekä Oulun opiskelu- ja harjoittelukeskusten muodossa (Ura – työryhmä 1999). **2000-luvun alussa Oulun seudun urheiluakatemiaksi muotoutunut harjoittelu- ja opiskelukeskus toimi akatemiatoiminnan veturina.** Se käynnisti laajan, korkea-asteen opiskelut sisältävän, urheiluakatemian kehittämisen ja oli aloitteellinen myös kansainvälisessä verkostoitumisessa.

Päivittäisvalmennukseen kehitettiin alkuvaiheessa mallia, jossa pyrittiin luomaan leiriolosuhteet kotipaikkakunnille lähinnä kuntien rahoituksen turvin (Metsä-Tokila & Keskitalo 2002). Akatemioiden tulo valmennuksen kentälle aiheutti jännitteitä perinteisten toimijoiden ja uusien tulokkaiden välillä. Esimerkiksi valmennuskeskusten kehittämistyöryhmä (2000) tunnisti akatemioiden, mutta esitti huippu-urheilun tehostamisen keinoksi 150 lahjakkaan nuoren urheilijan oikeutta 50 vuotuisen leirivuorokauden urheiluopistojen valmennuskeskuksissa. Myöhemmin urheiluopistot ovat liittyneet akatemiaverkoston kehittämiseen. Sekä Etelä-Pohjanmaan että Lapin urheiluakatemioiden kotipesä sijoittuu urheiluopistojen valmennuskeskuksiin.

Keski-Suomen urheiluakatemian käynnistyminen liittyi vahvasti kolmen eri lajin – voimistelu, uinti ja yleisurheilu – harjoituskeskusten toimintaan. 1990-luvun lopulla Jyväskylän kaupunki ja alueen urheilutoimijat suunnittelivat yhteistä sateenvarjoa harjoituskeskusten yhteistyöelimeksi, ja vasta viime kädessä mukaan tulleet oppilaitokset muuttivat hankkeen urheiluakatemiaksi.

Yhdeksän huippu-urheilu akatemiaa, 2800 nuorta, yli 50 lajia

Suomen Olympiakomitea otti koordinaatiovastuun urheiluakatemioiden maaliskuussa 2007. Samalla luotiin auditointikriteerit kuudelle osa-alueelle, jotka läpäisemällä akatemioiden saavuttaisivat huippu-urheiluakatemian -statuksen. Osa-alueet ovat: 1) opiskelumahdollisuudet, 2) valmentautuminen, 3) valmentautumisen tukitoimet, 4) valmentautumisolosuhteet, 5) akatemian hallinnolliset järjestelyt sekä 6) akatemiatoiminnan seuranta (Olympiakomitea 2007).

Vuoden 2008 aikana auditointiin yhdeksän akatemiaa, joista seitsemän on saavuttanut huippu-urheilu akatemia -statuksen. Lokakuussa 2008 Suomen Olympiakomitean hallitus myönsi statuksen saaneille akatemioiden opetusministeriön erillismäärärahaa yhteensä 117 000 euroa taloudellista tukea. Tuki on kohdennettu akatemioiden toimivien koordinaattoreiden toiminnan turvaamiseen ja kehittämiseen.

Yhdeksässä auditoidussa akatemiassa urheilee ja opiskelee yhteensä lähes 2 800 nuorta yli 50 eri lajissa. Kaiken kaikkiaan 15 urheiluakatemian verkosto kattaa noin 4 000 urheilijaa. Hiihto, uinti ja yleisurheilu yksilölajeista sekä joukkuelajeista jääkiekko, jalkapallo ja lentopallo ovat mukana useissa akatemioiden joukoissa.

Valinta akatemioiden perustuu pääosin erilliseen hakemukseen. Valinta perustuu akatemioiden omiin kriteereihin ja lajiliiton lausuntoon. Joissain akatemioiden toisen asteen urheiluoppilaitosten opiskelijat ovat automaattisesti myös akatemian jäseniä. Tiukimmin kriteerein urheilijoita valitsevat akatemioiden panostavat korkea-asteen opiskelijaurheilijoiden henkilökohtaiseen palveluun.

Osa akatemioiden perii urheilijoilta lukukausimaksun, joka vaihtelee 50 – 200 euron välillä. Useimmiten maksuun sisältyy oikeus käyttää kuntien liikuntapaikkoja joko rajoitetusti arkipäivisin tai täysin vapaasti. Akatemioiden kautta

järjestyvät hyvät yhteydet myös paikkakuntien lääkäri- ja fysioterapiapalveluihin. Pääpaino on kuitenkin urheilijoiden opiskeluissa ja valmentautumisessa.

Joustoa ja räätälöintiä opiskeluun

Oppilaitokset ovat olleet laajasti mukana akatemiatoiminnan kehittämisessä. 2000-luvun tutkintouudistusten seurauksena opintoaikoja pyritään rajoittamaan erilaisin keinoin. Kiristyneet opiskeluaajat ovat toisaalta johtaneet yksilöllisesti joustaviin opintomahdollisuuksiin. Tähän mahdollisuuteen akatemit ovat tarttuneet. Useimmissa oppilaitoksissa akatemiaurheilijat tunnustetaan erityisryhmäksi, jolle voidaan tehdä räätälöityjä opiskeluratkaisuja.

Urheiluakatemit nähdään myös keinona edistää opiskelijarekrytointia ja oppilaitosten markkinointia. Kuntatasolla urheiliijaopiskelijoiden toivotaan vahvistavan entisestään vahvojen opiskelu- ja urheilupaikkakuntien imagoa tai toisaalta ehkäisevän alueen nuorison poismuuttamista kotiseudulta.

Korkea-asteella opiskeleville urheilijoille tarpeellisten yksilöllisten joustojen toteuttamisessa on edelleen kehitettävää. Vuonna 2008 auditoidussa yhdeksässä akatemiaverkostossa oli yhteensä 67 toisen asteen oppilaitosta sekä 28 korkea-asteen oppilaitosta. Suurissa AMK- tai yliopistokeskuksissa on tuhansia opiskelijoita, joiden joukossa muutamien kymmenien akatemiaurheilijoiden joukko jää marginaaliin. Opiskelun ja urheilun yhteensovittaminen on paljolti kiinni akatemian koordinaattorin verkostoitumiskyvystä sekä urheilijoiden aktiivisesta ja ennalta suunnitellusta toiminnasta asioiden edistämiseksi.

Valmentautuminen ammattimaiseksi

Valmennuksen lähtökohtana on ollut, että oppilailta on mahdollisuus lajiharjoituksiin aamupäivisin keskimäärin kolme kertaa viikossa. Urheilulukioissa valmennuksesta vastasi vuonna 2006 yhteensä 146 valmentajaa ja ammattioppilaitoksissa vuotta myöhemmin 54 valmentajaa. Noin puolet heistä oli päätoimisia.

Urheiluakatemioiden tavoitteena on laajentaa valmennustoimintaa korkea-asteen opiskeluihin yhteistyössä lajijärjestöjen kanssa. **Korkea-asteella opiskelevien urheilijoiden valmentautumisessa korostuu yksilöllisyys, johon toisen asteen oppilaitoksiin kehitellyt säännölliset yhteisharjoitukset eivät välttämättä ole paras ratkaisu.**

Urheiluakatemiaalinjauksissa korostetaan ammattivalmennuksen merkitystä. Suomen Olympiakomitea on tukenut valmennuksen ammattimaistumista mm. palkkaamalla yhteistyössä lajiliittojen ja oppilaitosten tai urheiluseurojen kanssa ns. nuorten olympiavalmentajia. Vuoden 2008 lopulla olympiavalmentajia oli palkattu yhteensä 38, joista 29 oli sijoittunut osaksi urheiluakatemiaverkostoa.

Akatemioiden tulevaisuuden suuntavivoja

Verkostomainen toimintamalli on tuonut uusia toimijoita mukaan urheilun kehittämiseen. Akatemit tarjoavat urheilujärjestöille mahdollisuuden organisoida huipulle tähtäävä valmennus lähelle lahjakkaiden urheilijoiden opiskelua. Skotlantilaisessa kymmeneen maahan kohdistuneessa selvityksessä suomalainen urheiluoppilaitosjärjestelmä todettiin joustavimmaksi urheilun ja opiskelujen yhdistämisessä (Radtko & Coalter 2007). Mahdollisuudet sekä urheilun ja opiskelujen tasapainoiselle yhteensovittamiselle ovat Suomessa hyvät.

Paikallisesti ja alueellisesti akatemit ovat merkinneet huippu-urheilun keskittymää, joka on mahdollistanut oppilaitoksille, kunnille, yrityksille ja urheiluseuroille uuden väylän urheilutoiminnan kehittämiseen. **Monilla paikkakunnilla tarvittavat rakenteet, olosuhteet ja palvelut ovat olemassa – tarvitaan aktiivinen verkostosukkulat, joka tuo eri tahoja yhteiseen pöytään.**

Suomen Olympiakomitealle urheiluakatemit tarjoavat suoran väylän huippu-urheilutoiminnan kehittämiseen paikallisella tasolla. Lahjakuuden tunnistaminen ja kehittäminen ammattivalmennuksen johdolla ovat modernin urheilujärjestelmän keskeisiä prosesseja (Green & Oakley 2001).

Urheilun ja opiskelun yhdistäminen on asetelmana tuottanut jo joukon opinnäytetöitä, joissa on analysoitu urheilun ja opiskelun yhteensovittamista. Urheilulukioiden on todettu edistäneen urheilun ja opintojen yhteensovittamista (Leivo 1999), mutta korkea-asteen opiskeluissa tulokset eivät ole läheskään yksiselitteisiä. Tarve erikoisjärjestelyille ja urheilijoiden tukitoimille on tunnustettu, mutta yliopistotasolla urheilivat kokevat erityisjärjestelyiden merkityksen tai hyödyn pieneksi (Oksanen 2004; Jokinen 2008). Gröhnin ja Riihivuoren (2008) laajassa (n=237) korkea-asteen akatemiaurheilijoille kohdistetussa kyselyssä 59 prosenttia vastaajista koki yhdistäneensä urheilun ja opiskelun hyvin tai kiitettävästi. Kuitenkin vain noin viidesosa vastaajista oli käyttänyt opinto-ohjaajan palveluja tai opintojen erityisjärjestelyjä hyväkseen. Joensuun urheiluakatemiassa tehdyn kyselyn mukaan urheiluakatemian tarjoamien harjoitusten merkitys urheilijoille vähenee, mitä korkeammalle tasolle siirrytään (Pukki 2008).

Suomalaisen urheilu- ja opiskelujärjestelmän eetosta voidaan kuvata *lassez-fair* – tyyppiseksi, asioihin puuttumattomuuden periaatteeksi. Yhteiskunta ja urheilujärjestelmä tarjoavat toiminalle puitteet, mutta eivät suoranaisesti ohjaa tai pakota käyttämään tarjottuja järjestelyjä. Akatemioiden hyödyntäminen on näin viime kädessä kiinni urheilijoiden, valmentajien, oppilaitostoimijoiden ja akatemioiden henkilöiden aktiivisuudesta. Suomalaiset urheiluakatemioiden taival urheilun ja opiskelun sovittelijana on vasta lähtökiihdytyksessä.

LÄHTEET

- Green, M. & Oakley, B. 2001. Elite Sport development systems and playing to win: uniformity and diversity in international approaches. *Leisure studies* 20, 247-267.
- Gröhn, T. & Riihivuori, T-P. 2008. Urheiluakatemioiden osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää – urheilun ja opiskelun yhdistäminen korkea-asteella. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Jokinen, A. 2008. Urheilijoiden kokemuksia yliopisto-opiskelun ja huippu-urheilun yhdistämisestä. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Karvonen, L. & Suomela, K. 1996. Urheilulukiolaisen koulutus, ammatti ja urheilu-ura – urheilulukion seurantutkimus. Jyväskylän yliopisto. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma.
- Leivo, J. 1999. Urheilulukiolaisen koulutus-, ammatti- ja urheilu-uran yhteensovittaminen. Liikuntapedagogiikan pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Metsä-Tokila, T. 2001. Koulussa ja kentällä. vertaileva tutkimus huipulle tähtäävän urheilun ja koulutuksen yhdistämisestä. Koulutussosiologian tutkimuskeskuksen raportti 55. Turun yliopisto.
- Metsä-Tokila, T. & Kesitalo, R. 2002. Urheilulukioista urheiluakatemioiden? *Liikunta & Tiede* 4/2002, s. 29-30.
- Oksanen, V. 2004. Korkeakouluopiskelu ja huippu-urheilu. Haastattelututkimus Jyväskylän yliopistossa opiskelevista yleisurheilijoista. Liikuntasosiologian pro gradu –tutkielma. Jyväskylän yliopisto.
- Olympiakomitea 1987. Suomen Olympiakomitean puitesuunnitelma huippu-urheilun edistämiseksi. Suomen Olympiakomitea, valmennusvaliokunta 18.11.1986. Suomen urheiluarkisto.
- Olympiakomitea 2007. Urheiluakatemioiden osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää. Suomen Olympiakomitean nimeämän työryhmän esitys urheiluakatemioiden osana suomalaista huippu-urheilujärjestelmää. Suomen Olympiakomitea 2007
- Pukki, T. 2008. Urheilijoiden opiskelijoiden ajankäyttö ja opintojen eteneminen – kysely Joensuun urheiluakatemiassa keväällä 2008. Yhteiskuntapolitiikan kandidaattityö. Joensuun yliopisto.
- Radtke, S. & Coalter, F. 2007. Sport Schools: An international review. Report to the Scottish Institute of Sport Foundation. University of Stirling.
- Richartz, A. & Bretschneider, W-D. 1996. Weltmeister werden und die Schule schaffen. Zur Doppelbelastung von Schule und leistungstraining. Schriftenreihe des Bundesinstitut für Sportwissenschaft. band 89. Verlag Karl Hofman Schorndorf.
- URA – työryhmän muistio. 1999. urheilun ja koulutuksen yhdistäminen. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1999, 20.
- Valmennuskeskusten työryhmän muistio. 2000. Opetusministeriön työryhmien muistioita 2000, 23.